

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 326 sahifa,
6-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Fizika ta'limida integratsiyalashgan yondashuv: mazmuni va ahamiyati.....	10
Doniyorova Iroda Baxtiyor qizi	
Zamonaviy boshlang'ich ta'lim: milliy dastur, kompetensiya va xorijiy tajriba integratsiyasi.....	14
Omonova Nilufar Parda qizi	
The Role of Environmental Project-Based Learning in Developing EFL Learners' Productive Skills.....	19
Xujanova Shaxina Abdullayevna	
Boshlang'ich sinflarda integratsiyalashgan ta'limning pedagogik aspektlari	24
Eshpo'latova Elnora Yo'ldoshovna	
Talabalarda stressga barqarorlikning nazariy va amaliy tahlili.....	29
Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Maxmudova Shahzoda Maksudovna	
Malakaviy o'quv amaliyoti jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda didaktik ta'minotning ahamiyati.....	32
Ramozonova Bahroy Sadriddinovna	
Oliy ta'limda raqamli pedagogikaning institutsionlashuvi: boshqaruv, siyosat va raqamli transformatsiya strategiyalari.....	36
Nuraliyeva Dilshoda Yo'ichiboy qizi	
Aholini jismoniy sog'lomlashtirishda sog'lomlashtiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi.....	41
V. Sh. Raximov	
O'spirinlik davrida motiv va motivatsion sohalarning kasb tanlashdagi o'rni	46
Rayimqulova S., Pulatova R., Do'smatova S., Matyakubova Shohista Odamboy qizi	
Tarbiyachi shaxsining shakllanishida psixologik determinantlarning roli	51
Vasila Yusupova	
Kasbiy ta'lim o'quvchilarini ijodiy qobiliyatini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish	55
B. X. Sharopov	
Raqamli axborot makonida gumanistik g'oyalarni integratsiyalashning nazariy konsepsiyasi	59
Isanov Najotbek Ilmamat o'g'li	
Fanlararo integratsiya asosida o'quvchilarda iqtisodiy bilimlarni rivojlantirish imkoniyatlari.....	63
J. M. Fayzullayev, Ortiqova E'zoza Olimjon qizi	
Millatlarning o'ziga xos dunyoqarashining psixologik xususiyatlari	67
Murxashev Axmadxon Olimjon o'g'li	
Xalqaro ta'lim dasturlari asosida kasbiy ta'lim muassasalarida metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi.....	70
S. A. Qarshiboyev	
Ijtimoiy media kontentlari orqali talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning nazariy asoslari.....	74
Suyunov Rustam Sadriddinovich	
Ko'p tilli muhitda ingliz tilini o'rganishning lingvistik xususiyatlari	78
Teshaboyeva Mohichexra Sohibjon qizi	
Axborotlashgan jamiyat sharoitida bo'lajak pedagoglarning mediakompetentligini rivojlantirish zarurati.....	81
Umarov Azizbek Vaxobovich	
O'quvchilarda badiiy matn leksikasini o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar: muammo va yechim.....	85
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini ma'naviy tarbiyalashda Ahmad al-Farg'oniy asarlarini kompyuter imitatsion modellari asosida o'qitish metodikasi.....	89
S. S. Qulmurodova	
Enhancement of Periodontal Disease Management Strategies in Individuals With Chronic Hepatitis C Following Attainment of a Sustained Virological Response.....	92
Makhmudova Ugiloy Bakhtiyorovna	

Epithelial-Mesenchymal Transition's Possible Role in the Pathogenesis of Periodontitis (Literature Review).....	95
Burkhonova Zараfruz Kobilovna	
Gamifikatsiya asosida bo'lajak oligofrenopedagoglarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish texnologiyalari mexanizmini tatbiq etish	102
Bozorboyev Javlon	
Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish omillari.....	106
Jamilova Dilsuza To'lqin qizi	
Elektrir va magnit maydonida yorug'likning ikkilamchi sinishi.....	110
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Alimardonov Husan Yorqin o'g'li, Ismatullayev Sayfiddin Panji o'g'li	
Lazer texnologiyalarining zamonaviy qo'llanilishi	114
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Muminova Sevinch Kamoliddin qizi, Begnayeve Dilbar Bobonazar qizi	
Fotometrik kattaliklar	117
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Mamatqulova Zebo Komiljon qizi, Xolmaxmatova Sevara Sirojiddin qizi	
Qutublangan yorug'lik manbalari	121
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Turdimurodova Kumushbibi, Normuminova Madina	
Tabiatdagi optik hodisalar	125
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Qudratova Sevinch Otabek qizi, Ulasheva Ruxshona Rustam qizi	
Rus tilini o'qitishda kompetensiyaga asoslangan innovatsion yondashuvlardan foydalanish	129
Erkinova Nozima Utkir qizi	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasini tadqiq etishning ilmiy-metodologik tahlili	133
Ikmatullayev G'. Z.	
Raqamli ta'lim platformalarida matematika o'qitishda sun'iy intellekt yordamida baholash tizimini takomillashtirish	136
Mirzayeva Shahlo Abduraxmanovna, Akbarov Ulug'bek, Abdivaliyeva Umida	
Linguistic and Pedagogical Foundations of Teaching English as a Foreign Language in The Uzbek Context.....	140
Shokirova Mushtariy	
Sun'iy intellektning ta'lim jarayonidagi transformatsion roli	144
Uzoqboyev Xojiakbar Qobuljon o'g'li	
Enhancing Collaborative Learning and Peer Feedback in EFL Classrooms Through Padlet: a Digital Approach to Group Work and Assessment.....	148
Veronica Khatamova	
Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning rasmlar asosida aqliy faoliyatini rivojlantirishning vizual-didaktik texnologiyalarini takomillashtirish.....	152
Meliqo'ziyev Abduraxmonjon Qahramonjon o'g'li	
Emotsional intellekt – hr menejerlarning qaror qabul qilish kompetensiyasining determinanti sifatida	157
Abdukarimov Muhammadjon Muratovich	
O'g'il bolalarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning tizimli-pedagogik modeli: nazariya, metodologiya va amaliyot	162
Islamova Fotima Shamsiddinovna	
Barkamol yosh avlod fazilatlarini shakllantirishda milliy innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni.....	170
Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna	
Development of Prevention of Professional-Pedagogical Deformation on the Basis of Health-Saving Technologies in Higher Educational Institutions.....	174
Saidova Parvina Mirzo kizi	
O'zbek xalq pedagogikasi mazmuni asosida talabalarni oilaviy hayotga tayyorlashning ilmiy nazariy asoslari	178
Rahmonqulova Guliza Faxriddin qizi	

Bolalarning maktabgacha yosh davrida emotsional rivojlanishiga oid nazariy qarashlar tavsifi.....	182
<i>Abduraxmonova Gulmira Arapjon qizi, Yuldasheva Umida Maxmudovna</i>	
Alohida ehtiyojli bolalar uy ta'limini tashkil etishning korreksion pedagogik tizimining tarkibiy komponentlari.....	186
<i>Jo'raxo'jayev Muhammadazizxo'ja Xalilxo'ja o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimedia vositalarining ahamiyati.....	190
<i>Umida Marasulova</i>	
Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral.....	193
<i>Mirzayeva Shahlo, Isroilova Zahro, Erkinova Shahrizoda, Javliyeva Dilnura</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar adabiyoti kerakmi?!.....	196
<i>Dilfuza Shadiyeva</i>	
Experimental Study on the Psycho-Pedagogical Effectiveness of Mall-Based Multimodal Learning in Developing Pluricultural Competence	200
<i>Azimova Sevara Muzaffar qizi</i>	
Simulyatsion o'quv muhitida fizika o'qituvchilarining o'z-o'zini boshqarish va refleksiv kompetentligini oshirish	205
<i>Muradov Ilxomjon Abduxamid o'g'li</i>	
Ta'lim menejmentida strategik boshqaruv tushunchasining evolyutsiyasi.....	209
<i>Raximjonov Jamshid Rafiqjon o'g'li</i>	
Raqamli kompetentlik tushunchasining ilmiy-nazariy talqini va xorijiy hamda mahalliy tadqiqotlar tahlili	214
<i>Umirov Boboyor Baxtiyor o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyatlar samaradorligini oshirishda pedagogik multimedia vositalaridan foydalanish usullari.....	218
<i>Abdreimova Maftuna O'ktam qizi</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darsliklarining tuzilishi hamda o'quvchilar yoshiga muvofiqligi.....	223
<i>Bobolov Nuriddin Tojiyevich</i>	
Oliy ta'limda pedagoglarning boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalar	228
<i>Isabekov Bahodir Isabek o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tolerantlik madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik masalalari .	233
<i>Boydavletova Sohiba Abduganiyevna</i>	
Aksiologik yondashuv asosida tarbiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish.....	239
<i>G'aybullayev Bobur Nomonjon o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning ahamiyati.....	243
<i>Toshpo'latova Muxlisa G'olib qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv kompetentligini rivojlantirishning mazmuni va ilmiy-nazariy pedagogik asoslari.....	248
<i>Mamatqulova Saboxat Abduraxmonovna</i>	
Maktabgacha ta'limda monitoring va baholash tizimini takomillashtirish.....	253
<i>Amanova Durdona Kaxramonovna</i>	
O'zbekiston yoshlarining ma'naviy va estetik tarbiyasida tasviriy san'at va zamonaviy pedagogik texnologiyalar.....	257
<i>Esanova Hulkar Abdurayim qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida eksperimental-tajriba faoliyatini tashkil etish	261
<i>Gafurova Dilnoza Saloxiddinovna</i>	
Ommaviy axborot vositalarining jamiyatdagi xavfsizlik hissiga ta'sirining nazariy va amaliy tahlili	266
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Qoldiboyeva Xayriniso Eldarovna</i>	
Milliy o'yinlarni o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari.....	269
<i>Ismatov Po'latjon Abdumannobovich</i>	
Ta'lim sifatini boshqarish jarayonida kvalimetrik parametrlarini takomillashtirishda xorijiy tajribalarning ahamiyati	273
<i>Karimova Maxbubaxon Mukimjonovna</i>	

Innovatsion ta'lim sharoitida bolalar adabiyotini o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli.....	278
<i>Mirzayeva Nigora Bozorovna</i>	
Matematika o'qitishda milliy qadriyatlarni aks ettirish	282
<i>Mirzayeva Shahlo, Yuldoshova E'zoza Ravshan qizi,</i> <i>Muxtorova Sevinch Asad qizi, Xolboyeva Mushtariy Zayniddin qizi</i>	
Ingliz tilida fe'l frazeoformalarining morfologik tuzilishiga xos umumiy xususiyatlar.....	285
<i>Jo'rayeva Nargiza Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini o'stirishda interaktiv metodlarning ahamiyati.....	289
<i>Ramazonova Munisa Hoshim qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining lug'at boyligini oshirishda intellektual o'yinlar va interfaol usullardan foydalanish.....	294
<i>Raxmonova Gulrux Ubaydullayevna, Ibragimova Dildora Turabovna</i>	
Maktabgacha ta'limda pedagoglar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda uslubiy xizmat va hamkorlik mexanizmlarining samaradorligi.....	298
<i>S. A. Rahmonberdiyev</i>	
Yoshlarni destruktiv submadaniyatlar ta'siridan himoyalashning innovatsion pedagogik usullari	304
<i>Xasanova Marxabo Turayevna</i>	
Социально-психологические особенности домашнего насилия в условиях трансформации семьи и цифровизации общества	308
<i>Абдукадилова Лаура Юльбарсовна, Абдуллаева Азиза Комилжон кизи</i>	
Педагогические основы развития инновационной компетентности педагогов в системе дошкольного образования.....	315
<i>Гульнара Ахтямовна</i>	
Роль учебного процесса и творческой деятельности в сохранении психологического равновесия.....	320
<i>Коршубаева Рано Хазраткуловна</i>	

RAQAMLI KOMPETENTLIK TUSHUNCHASINING ILMIY- NAZARIY TALQINI VA XORIJIY HAMDA MAHALLIY TADQIQOTLAR TAHLILI

Umirov Boboyor Baxtiyor o'g'li

Samarqand davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Raqamli kompetentlik tushunchasining ilmiy-nazariy asoslari, uning tarkibiy komponentlari hamda ta'lim tizimidagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda metodik qo'llanmalar va ilmiy manbalar asosida kompetentlik talqinlari o'rganilgan. DigComp va DigCompEdu kabi xalqaro model hamda frameworklar asosida raqamli kompetentlik strukturasi asosiy yo'nalishlari aniqlangan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli kompetentlik bilim, ko'nikma, munosabat va strategik tafakkurning integratsiyasi sifatida izohlanadi. Shuningdek, raqamli kompetentlikning pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishdagi o'rni va zamonaviy ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: raqamli kompetentlik, DigComp, DigCompEdu, raqamli savodxonlik, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogika.

Abstract: The scientific and theoretical foundations of digital competence, its structural components, and its significance within the educational system are analyzed. The study examines interpretations of competence based on methodological guidelines and scientific literature. The main directions of the digital competence structure are identified on the basis of international models and frameworks such as DigComp and DigCompEdu. According to the research findings, digital competence is interpreted as an integration of knowledge, skills, attitudes, and strategic thinking. In addition, the role of digital competence in increasing the effectiveness of pedagogical activity and its importance in the modern educational process are highlighted.

Key words: digital competence, DigComp, DigCompEdu, digital literacy, competence-based approach, pedagogy.

Аннотация: Проанализированы научно-теоретические основы цифровой компетентности, её структурные компоненты и значение в системе образования. В исследовании рассмотрены трактовки компетентности на основе методических рекомендаций и научных источников. На основе международных моделей и фреймворков, таких как DigComp и DigCompEdu, определены основные направления структуры цифровой компетентности. Результаты исследования показывают, что цифровая компетентность интерпретируется как интеграция знаний, умений, отношений и стратегического мышления. Также раскрыта роль цифровой компетентности в повышении эффективности педагогической деятельности и её значение в современном образовательном процессе.

Ключевые слова: цифровая компетентность, DigComp, DigCompEdu, цифровая грамотность, компетентностный подход, педагогика.

KIRISH

Zamonaviy axborotlashgan jamiyatda raqamli texnologiyalar inson hayotining barcha sohalariga – iqtisodiyot, ta'lim, boshqaruv va kundalik turmush jarayonlariga chuqur kirib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi jamiyatda yangi bilim va ko'nikmalarga bo'lgan ehtiyojning barqaror ortishiga sabab bo'lmoqda. Shu sababli, zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – o'quvchilar va pedagoglarda raqamli kompetentlikni shakllantirish hamda rivojlantirishdan iboratdir.

Raqamli kompetentlik nafaqat axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, balki axborotni izlash, tahlil qilish, tanqidiy baholash, qayta ishlash hamda raqamli muhitda samarali muloqot qilish ko'nikmalarini ham o'z ichiga oladi. Shu asosda u XXI asrning asosiy kompetensiyalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu kompetensiya ta'lim tizimida bosqichma-bosqich, tizimli va integrativ yondashuv asosida shakllantirilishi zarur.

Xususan, maktabgacha ta'lim bosqichida – elementar raqamli savodxonlik va axborotni idrok etish ko'nikmalari, boshlang'ich ta'limda – raqamli vositalardan maqsadli foydalanish, o'rta va yuqori bosqichlarda esa

– tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi, media savodxonlik hamda mustaqil ta'lim olish kompetensiyalari rivojlan-tiriladi ^[1].

Bundan tashqari, raqamli kompetentlikni shakllantirish jarayonida xalqaro standartlar, xususan, DigComp va DigCompEdu kabi modellarga tayanish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuvlar orqali o'quv-chilarda nafaqat texnik ko'nikmalar, balki axborot bilan ishlash madaniyati, ijtimoiy mas'uliyat va raqamli etik me'yorlarga rioya qilish ko'nikmalari ham shakllantiriladi.

Natijada, raqamli kompetentlik zamonaviy ta'limning ajralmas tarkibiy qismi sifatida shaxsning kasbiy va ijtimoiy muvaffaqiyatini ta'minlovchi muhim omilga aylanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ilmiy adabiyotlarda “raqamli kompetentlik” tushunchasi turlicha talqin qilinadi. Ba'zi tadqiqotchilar uni faqat axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalari bilan cheklab izohlasa, boshqalari esa bu jarayonni kengroq ma'noda – bilim, ko'nikma, qadriyatlar va ijtimoiy tajriba integratsiyasi sifatida qaraydilar.

Zamonaviy yondashuvlarga ko'ra, raqamli kompetentlik nafaqat texnik savodxonlikni, balki axborotni tanqidiy baholash, raqamli muhitda xavfsiz faoliyat yuritish, samarali muloqot qilish hamda muammolarni inno-vatsion yo'l bilan hal etish qobiliyatlarini ham o'z ichiga oladi. Shu bois, bu tushuncha ko'p komponentli va dinamik tizim sifatida talqin qilinadi ^[2].

Xalqaro tajribada, xususan, DigComp modeli doirasida raqamli kompetentlik beshta asosiy yo'nalishga ajratiladi: axborot va ma'lumotlar bilan ishlash, kommunikatsiya va hamkorlik, raqamli kontent yaratish, xavf-sizlik hamda muammolarni hal qilish. Bu yondashuv raqamli kompetentlikni shaxsning hayotiy va kasbiy faoli-yatida zarur bo'lgan universal kompetensiya sifatida ko'rsatadi.

Shu nuqtai nazardan, raqamli kompetentlikni rivojlantirish ta'lim tizimining barcha bosqichlarida uzviylik va izchillik asosida tashkil etilishi zarur bo'lib, u shaxsning zamonaviy axborot jamiyatida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishini ta'minlaydi.

Yevropa Komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan DigComp modeli raqamli kompetentlikni tizimli ravishda yoritib beruvchi muhim ilmiy asoslardan biridir. Ushbu modelga ko'ra, raqamli kompetentlik beshta asosiy yo'nalishni o'z ichiga oladi: axborot va ma'lumotlar bilan ishlash, aloqa va hamkorlik, raqamli kontent yaratish, xavfsizlik hamda muammolarni hal qilish. Ushbu komponentlar raqamli muhitda samarali faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan asosiy kompetensiyalar hisoblanadi ^[3].

Xorijiy ilmiy tadqiqotlarda raqamli kompetentlik tushunchasi keng qamrovli va ko'p komponentli fenomen sifatida qaraladi. Dastlabki tadqiqotlarda u asosan texnik ko'nikmalar bilan bog'langan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlarda shaxsning kompleks rivojlanishini ifodalovchi kompetensiya sifatida talqin qilinadi.

Shuningdek, Maria Spanteva va Yevropa Komissiyasi tavsiyalariga ko'ra, raqamli kompetentlik – bu raqamli texnologiyalardan ishonchli, tanqidiy va mas'uliyatli foydalanish bo'lib, u hayot davomida ta'lim olish (lifelong learning) jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bunda axborot bilan ishlash madaniyati, media savodxonlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi ^[4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda raqamli kompetentlikning tarkibiy tuzilmasi quyidagi komponentlar asosida izohlanadi:

- bilim (knowledge) – raqamli texnologiyalar va ularning ishlash prinsiplari haqidagi nazariy bilimlar;
- ko'nikmalar (skills) – raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish malakalari;
- munosabat (attitude) – raqamli muhitga nisbatan mas'uliyatli va ongli yondashuv;
- strategik tafakkur (strategic awareness) – raqamli texnologiyalarni maqsadli va samarali qo'llash qobiliyati.

Yevropa Komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan DigComp Framework raqamli kompetentlikni o'rganishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu modelga ko'ra, raqamli kompetentlik besh asosiy yo'na-lishni o'z ichiga oladi.

Mazkur model asosida raqamli kompetentlik quyidagi yo'nalishlarga bo'linadi:

1. **Axborot va ma'lumotlar savodxonligi** – raqamli muhitda ma'lumotlarni izlash, saralash, tahlil qilish, ularning ishonchliligini baholash hamda ulardan samarali foydalanish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.
2. **Aloqa va hamkorlik** – raqamli muhitda samarali muloqot qilish, turli platformalar orqali hamkorlikni tashkil etish, ijtimoiy tarmoqlarda faol ishtirok etish hamda raqamli etik me'yorlarga rioya qilishni nazarda tutadi.

3. **Raqamli kontent yaratish** – yangi axborot va raqamli mahsulotlar yaratish, ularni tahrirlash, qayta ishlash, dasturiy vositalardan foydalanish hamda mualliflik huquqi va akademik halollik tamoyillariga amal qilishni qamrab oladi.
4. **Xavfsizlik** – raqamli muhitda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, kiberxavfsizlik qoidalariga rioya etish, sog'liq va psixologik farovonlikni saqlash hamda ekologik mas'uliyatni ta'minlashni o'z ichiga oladi.
5. **Muammolarni hal qilish** – texnologik muammolarni aniqlash va ularning yechimlarini topish, yangi texnologiyalardan samarali foydalanish, innovatsion yondashuvlarni qo'llash hamda raqamli vositalar yordamida turli vazifalarni bajarish ko'nikmalarini rivojlantirishni anglatadi ^[5].

Mahalliy pedagogik tadqiqotlarda raqamli kompetentlik axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) samarali foydalanish bilan bog'liq holda o'rganiladi. O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, raqamli kompetentlik pedagogning kasbiy faoliyatida innovatsion texnologiyalarni qo'llash, ta'lim jarayonini samarali tashkil etish va boshqarish bilan chambarchas bog'liqdir.

Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan pedagogik tadqiqotlar, dissertatsiyalar va ilmiy maqolalar tahliliga ko'ra, raqamli kompetentlik quyidagi asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

1. **Dars jarayonida AKTdan foydalanish** – interfaol doskalar, multimedia taqdimotlari, elektron darsliklar, virtual laboratoriyalar va ta'limiy dasturlardan samarali foydalanish orqali o'quv jarayonini boyitish hamda o'quvchilarning faolligini oshirishni nazarda tutadi.
2. **Elektron o'qitish (e-learning)** – raqamli ta'lim platformalari, elektron kurslar, onlayn test tizimlari va masofaviy resurslar asosida ta'lim jarayonini tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.
3. **Masofaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash** – so'nggi yillarda, ayniqsa, global raqamlashtirish jarayonlari sharoitida onlayn platformalar (videokonferensiyalar, LMS tizimlari) orqali ta'limni uzluksiz davom ettirish, o'quvchilar bilan interaktiv aloqani yo'lga qo'yish hamda ta'lim sifatini ta'minlashni o'z ichiga oladi.
4. **Pedagogning raqamli kompetentligi** – ta'lim jarayonida AKTdan maqsadli va samarali foydalanish, raqamli kontent yaratish, o'quvchilar faoliyatini monitoring qilish, baholash tizimlarini raqamlashtirish hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash ko'nikmalarini qamrab oladi ^[7].

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillardagi ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli kompetentlik tushunchasi yanada kengayib, integrativ yondashuv asosida talqin qilinmoqda. Ya'ni, u quyidagi tarkibiy komponentlarni o'z ichiga oladi:

- pedagogik kompetensiya;
- axborot kompetensiyasi (ma'lumotlar bilan ishlash);
- kommunikativ kompetensiya (raqamli muhitda muloqot qilish);
- metodik kompetensiya (innovatsion metodlarni qo'llash).

Shuningdek, so'nggi tadqiqotlarda raqamli kompetentlikni rivojlantirishning quyidagi yo'nalishlari alohida ajratib ko'rsatilmoqda:

- ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish;
- o'qituvchilar malakasini oshirish tizimini takomillashtirish;
- innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, xorijiy tadqiqotlarda quyidagi yo'nalishlarga sezilarli e'tibor qaratiladi:

- tanqidiy fikrlash;
- axborot xavfsizligi;
- media savodxonlik;
- ijodkorlik.

Mahalliy tadqiqotlarda esa quyidagi jihatlar ustuvor ahamiyat kasb etadi:

- axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish;

- ta'limni raqamlashtirish;
- pedagogik innovatsiyalarni joriy etish.

Demak, xorijiy yondashuvlar raqamli kompetentlikni kengroq va tizimli xarakterga ega fenomen sifatida talqin qilsa, mahalliy tadqiqotlarda uning amaliy va pedagogik jihatlariga ko'proq e'tibor qaratiladi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy xulosalar aniqlandi:

- raqamli kompetentlik ko'p komponentli tizim bo'lib, u bilim, ko'nikma, munosabat va strategik tafakkur integratsiyasidan iborat;
- DigComp va DigCompEdu modellarida raqamli kompetentlikning aniq strukturasi ishlab chiqilgan;
- xorijiy tadqiqotlarda raqamli kompetentlikning strategik, tanqidiy va xavfsizlik jihatlariga alohida e'tibor qaratiladi;
- mahalliy tadqiqotlarda esa pedagogik faoliyatda AKTdan foydalanish va ta'lim jarayonini raqamlashtirish masalalari ustuvor yo'nalish sifatida namoyan bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli kompetentlik zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas elementi hisoblanadi. Uning ilmiy-nazariy talqini turli yondashuvlar asosida shakllangan bo'lib, bugungi kunda u integrativ kompetensiya sifatida qaraladi. Mazkur kompetensiya shaxsning bilim, ko'nikma, munosabat va qadriyatlarini yagona tizimda mujassamlashtiradi hamda raqamli muhitda samarali faoliyat yuritishni ta'minlaydi.

Shuningdek, raqamli kompetentlik axborotni izlash, tahlil qilish, tanqidiy baholash, raqamli vositalardan maqsadli foydalanish, xavfsizlik qoidalariga rioya etish hamda innovatsion yondashuvlarni qo'llash kabi muhim komponentlarni o'z ichiga oladi. Shu jihatdan u nafaqat ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, balki shaxsning ijtimoiy va kasbiy rivojlanishida ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli kompetentlikni shakllantirish ta'lim tizimining barcha bosqichlarida uzviylik, izchillik va tizimlilik asosida tashkil etilishi zarur. Bu esa zamonaviy jamiyat talablariga mos, raqobatbardosh va ijodkor shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Zhao Y., Pinto Llorente A.M., Sánchez Gomez M.C. (2021). Oliy ta'lim tadqiqotlarida raqamli kompetensiya // Kompyuterlar va ta'lim. – 104212. – B. 3–5.
2. Spante M., Hashemi S.S., Lundin M., Algiers A. (2018). Oliy ta'limda raqamli kompetensiya va raqamli savodxonlik // Cogent Education. – Vol. 5, No. 1. – B. 8–10.
3. Yevropa Komissiyasi. (2017). DigCompEdu tizimi. – B. 2–4.
4. Yevropa Ittifoqi. (2018). Uzlaksiz ta'lim uchun asosiy kompetensiyalar. – B. 9–11.
5. Asagar M.S. (2025). Ta'limda raqamli kompetensiya // Synergy Journal. – Vol. 2, No. 1. – B. 9–12.
6. Ilomäki L., Paavola S., Lakkala M. (2016). Raqamli kompetensiya ta'rifi. – B. 2–3.
7. DigComp 2.2 Framework. (2022). Yevropa Komissiyasi. – B. 6–8.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.